

Jeugdigen in justitiële behandelinrichtingen

Een analyse in het kader van de motie Duykers

Amsterdam, oktober 2000

Mark Rietveld
Nelleke Hilhorst
Bram van Dijk

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Algemene inleiding	3
1.2	Onderzoeksvragen	3
2	Onderzoeksopzet	5
2.1	Onderzoekspopulatie	5
2.2	HKS-Analyse	5
2.3	Dossieronderzoek	6
3	Algemene gegevens	10
4	HKS-gegevens	12
4.1	Inleiding	12
4.2	Delictkenmerken van alle jongeren	12
4.3	Kenmerken van de delictplegende jongeren	14
4.4	Conclusies	17
5	Dossieronderzoek	18
5.1	Inleiding	18
5.2	De COM-variabelen	18
5.3	Persoonlijkheidsonderzoek	21
5.4	Andere probleemvariabelen	23
5.5	Conclusies	24
6	Conclusies en discussie	25
	Bijlagen	
Bijlage 1	Aanvullende analyses	26
Bijlage 2	Indeling naar delicten	30
Bijlage 3	Gebruikte variabelen	32
Bijlage 4	Literatuur	34

1 Inleiding

1.1 Algemene inleiding

In opdracht van Ministerie van Justitie (WODC en DPJS) heeft Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP) een onderzoek uitgevoerd naar kenmerken van jeugdigen in justitiële jeugdinrichtingen (JJI's). Dit onderzoek heeft een tweeledig doel.

In de eerste plaats wil het Ministerie een actueel beeld krijgen van de psychische- en gedragsproblematiek van deze jongeren. Het laatste onderzoek naar deze populatie is in 1993 uitgevoerd door Boendermaker (1995, 1999). In de periode vanaf 1991 tot 1997 is de problematiek van de jongeren in de Landelijk Werkende Residentiele Voorzieningen (LWRV's) flinke zwaarder geworden (Mesman Schultz, 1998). De vraag is of deze ontwikkeling zich ook bij de jongeren in de justitiële inrichtingen heeft voorgedaan. Ook is in 1995 het jeugdstrafrecht ingrijpend gewijzigd: de PIJ-maatregel is in dat jaar ingevoerd. Sinds die tijd is het percentage jongeren dat via de 'strafrechtelijke weg' de inrichtingen binnenkomt meer dan verdubbeld: van 20% naar 45% (Bron: Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI)).

Gezien de bovenstaande verschuiving van de samenstelling van de groep jongeren in de JJI's, is het belangrijk om te weten of jongeren die op civiele, dan wel strafrechtelijk titel geplaatst zijn, verschillen met betrekking tot hun psychische- en gedragsproblematiek. Deze vraag is ingegeven door een motie in de Tweede Kamer, ingediend door mevrouw Duykers (PvdA). Bij de behandeling van deze motie werd gesuggereerd dat civielrechtelijk geplaatste jongeren crimineel gedrag zouden kunnen overnemen door omgang met strafrechtelijk geplaatste jongeren in de behandelinrichtingen: de zogenaamde 'criminele besmetting'. De Minister van Justitie werd in de motie vervolgens gevraagd te laten onderzoeken of het wenselijk is deze groepen gescheiden onder te brengen. Een onderdeel hiervan is vast te stellen of de groepen jongeren bij opname in de behandelinrichting verschillen met betrekking tot hun psychische- en gedragsproblematiek. Deze vraag staat in dit onderzoek centraal. Hierbij moet worden opgemerkt dat op deze manier geen antwoord kan worden gegeven op de vraag of binnen de muren van de inrichting eventueel 'criminele besmetting' zou kunnen optreden.

1.2 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die in dit onderzoek aan bod komen zijn de volgende:

- Wat zijn de aard en ernst van de psychische en gedragsproblematiek van jeugdigen in justitiële behandelinrichtingen? In hoeverre is hierbij een verschil aan te geven tussen strafrechtelijk geplaatste jongeren en civielrechtelijk geplaatste jongeren?
- Wat zijn de aard en omvang van eerdere justitiecontacten van jeugdigen in justitiële behandelinrichtingen? In hoeverre is hierbij een verschil aan te geven tussen strafrechtelijk geplaatste jongeren en civielrechtelijk geplaatste jongeren?

- Hoe ziet het totaalbeeld (op basis van vraag 1 en 2 samen) er uit van jeugdigen in justitiële behandelinrichtingen? In hoeverre is hierbij een verschil aan te geven tussen strafrechtelijk geplaatste jongeren en civielrechtelijk geplaatste jongeren?
- Hiernaast wordt bekeken welke verschuivingen zich hebben voorgedaan sinds 1993. Deze onderzoeksvraag wordt beantwoord door een vergelijking te maken met de gegevens die in het onderzoek van Boendermaker (1995) zijn verzameld.

Om antwoord te kunnen krijgen op de bovenstaande vragen wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van een twee verschillende informatiebronnen. Om zicht te krijgen op de gedrags- en psychische problematiek zijn de behandeldossiers van de jongeren geanalyseerd. De justitie- en politiecontacten van de jongeren zijn in beeld gebracht door middel van het Herkenningsdienst Systeem (HKS) van de politie.

2 Onderzoeksopzet

2.1 Onderzoekspopulatie

De doelen van dit onderzoek zijn een actueel beeld te geven van de psychische- en gedragsproblematiek van de jeugdigen in de justitiële jeugdinrichtingen (JJI's) en een zinvolle vergelijking te kunnen maken tussen de groepen strafrechtelijk en civielrechtelijk geplaatste jongeren.

Met deze doelen in gedachte is er voor gekozen om alle jongeren die in de periode van januari tot en met maart 2000 voor behandeling in een JJI zijn geplaatst mee te nemen in het onderzoek. De jongeren die voor opvang in de JJI's verblijven zijn, mede gezien de sterk wisselende populatie van deze opvang en het korte verblijf aldaar, niet meegenomen. In deze periode werden volgens informatie van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) van het Ministerie van Justitie in totaal 128 jongeren nieuw geplaatst voor behandeling in de justitiële behandelinrichtingen. Op deze manier wordt aan beide doelen tegemoet genomen: deze steekproef van de populatie is zowel groot genoeg voor een zinvolle vergelijking tussen de groepen jongeren als actueel genoeg voor een beeld van de huidige problematiek van deze jongeren.

Door de DJI is aan de behandelinrichtingen gevraagd kopieën van de behandeldossiers van de deze jongeren beschikbaar te stellen. Op de korte termijn waarin het onderzoek plaats had zijn op deze manier 114 dossiers beschikbaar gekomen. Om de vertrouwelijkheid van de informatie in de dossiers veilig te stellen heeft de analyse door de onderzoekers van DSP plaatsgevonden in het huis van bewaring 'De Schans' te Amsterdam. Bij de analyse van de dossiers bleken 6 dossiers onvolledig. Hiernaast bleek van 6 andere jongeren dat zij in de onderzoeksperiode doorgeplaatst waren vanuit een andere inrichting. Deze twee groepen jongeren werden niet meegenomen in het onderzoek. In totaal heeft dit onderzoek dus betrekking op 102 jongeren.

Van deze 102 jongeren die in het onderzoek worden meegenomen staan 66 jongeren onder de civiele maatregel 'Ondertoezichtstelling' (de 'OTS-ers'). De voogdij-pupillen in de justitiële inrichtingen (4 jongeren) zijn voor dit onderzoek als OTS-ers meegerekend. Voor de overige 36 jeugdigen is na een gepleegd delict door de rechter de strafmaatregel 'Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen' opgelegd (de 'PIJ-ers'). Een tabel met in welke inrichtingen de jongeren uit dit onderzoek zijn geplaatst is opgenomen in Bijlage 2.

2.2 HKS- Analyse

Om de contacten van de jongeren met justitie en politie in beeld te brengen is de geautomatiseerde administratie van de politie geraadpleegd. In dit systeem, Herkennings Dienst Systeem (HKS) genaamd, worden alle processen-verbaal van oplossing (antecedenten) geregistreerd die de politie tegen verdachten opmaakt. Een proces verbaal, en dus een antecedent, kan betrekking hebben op meerdere delicten. Alleen opgeloste zaken die naar het parket worden gestuurd komen voor in HKS.

Wordt er vervolgens geseponneerd, bijvoorbeeld wegens gebrek aan bewijs, dan wordt de zaak uit HKS verwijderd. Omdat jongeren onder de 12 jaar niet strafwaardig zijn komen zij niet voor in HKS.

Van de DJI en het Parket -Generaal is toestemming verkregen de HKS gegevens van de jongeren te raadplegen. Deze raadpleging heeft voor alle politieregio's centraal plaatsgevonden bij de afdeling HKD van de politieregio Rotterdam- Rijnmond. De jongeren zijn aan de hand van naam en geboortedatum in het HKS- systeem teruggevonden. In dit onderzoek worden alle delicten meegenomen die de jeugdigen vanaf hun geboorte tot 1 april 2000 binnen Nederland hebben gepleegd. Voor deze datum is gekozen om zoveel mogelijk antecedenten van de jongeren mee te kunnen nemen.

De gegevens die in dit onderzoek aan het HKS zijn onttrokken, betreffen:

- jaar van het antecedent;
- overtreden wetsartikel;
- aantal keer dat het wetsartikel is overtreden.

Een antecedent bevat vaak meerdere overtreden wetsartikelen. Een antecedent dat bijvoorbeeld als eerste het wetsartikel voor gekwalificeerde diefstal noemt, bevat vaak subsidiair ook het wetsartikel voor eenvoudige diefstal. Voor het coderen is alleen het eerste, vrijwel altijd zwaarste delict meegenomen. De antecedenten van de jongeren zijn opgeschoond en vervolgens geaggregeerd op persoons- en delictniveau. De resultaten van de analyses van het HKS- materiaal zijn terug te vinden in Hoofdstuk 4.

2.3 Dossieronderzoek

COM-variabelen

Om de psychische- en gedragsproblemen van de jongeren in de JJl's in kaart te brengen is aan de hand van de behandeldossiers van de jongeren de zogenaamde COM-vragenlijst ingevuld. Hierbij is voor zover mogelijk de methode uit het onderzoek van Boendermaker (1995, 1999) gevolgd.

De dossiers bevatten in de meeste gevallen het verslag van een Persoonlijkheidsonderzoek (PO). Dit PO wordt bij opname in de behandelinrichting gedaan of door de rechter bevolen bij oplegging van de maatregel. Het PO bevat meestal het verslag van psychiatrisch- of psychologisch onderzoek, een milieuonderzoek, een medisch onderzoek en een conclusie en advies. Bij 4 jongeren ontbrak het PO in het dossier. Hiernaast bevatten de dossiers in sommige gevallen delen uit het strafdossier, behandelverslagen van eerdere hulpverlening of rapporten van de Raad voor de Kinderbescherming. De hoeveelheid informatie verschilt sterk per behandelinrichting en ook per jongere.

Om de dossiers te analyseren is gebruik gemaakt van de zogeheten COM-vragenlijst ('COMbinatie van variabelen') (Mesman Schultz, Depla & Nelen, 1987). Oorspronkelijk is deze vragenlijst ontwikkeld om een advies te geven voor het plaatsen van een jongere in een tehuis (Mesman Schultz, 1978, p. 1). Hiernaast wordt de COM-lijst binnen de jeugdhulpverlening veel gebruikt om problemen van jongeren in kaart te brengen (Boendermaker, 1999, p. 61-62).

De voornaamste reden om de COM-vragenlijst te gebruiken is dan ook de *vergelijkbaarheid* met eerder onderzoek. Naast het feit dat de vragenlijst gebruikt is in eerder onderzoek van Boendermaker in de JJI's, is er met deze vragenlijst ook onderzoek gedaan naar jongeren in de Landelijk Werkende Residentiële Voorzieningen (LWRV's) (Mesman Schultz, 1998).

Voor dit onderzoek is de laatste, ongepubliceerde versie van de COM-vragenlijst gebruikt. Deze vragenlijst bestaat uit een 60-tal vragen over de gezinssituatie, de prestaties op school, eerdere hulpverlening en allerlei psychosociale problemen van de jongeren. De scores van deze variabelen worden gecombineerd tot een aantal overkoepelende 'COM-variabelen'. De COM-variabelen die in deze lijst worden samengesteld zijn: Normaliteit van de Gezinssituatie (NG), Relaties In het Gezin (RIG), Moeilijkheden van het Gezin (MG), Moeilijkheden van het Kind (MK), Verloop Basisonderwijs (NBO), Resultaten Basisonderwijs (RBO), Eerdere Hulpverlening (HC), Acting-outgedrag (AR), Teruggetrokkenheid (ETD) en Aspiraties voor de Toekomst (ASP). De variabele MK wordt drie keer weergegeven: een totaalscore (MK) en twee deelscores: Moeilijkheden Delinquentie en Agressie (MKD) en Moeilijkheden Niet-Delinquentie (MKND). De variabele IDA (Delinquentie en Agressie als Opnameindicatie) die in het onderzoek van Boendermaker (1995) werd gebruikt is in deze versie van de COM-lijst vervangen door de variabele MKD. Voor het grootste deel overlappen de items van deze twee COM-variabelen. In Bijlage 3 is de precieze samenstelling van de COM-lijst opgenomen.

De betrouwbaarheid en validiteit van de COM-vragenlijst is aan veel kritiek onderhevig geweest. Zo twijfelde Knorth (1980) ernstig aan de waarde van het plaatsingsadvies dat met behulp van de COM-vragenlijst kan worden bereikt. In de bespreking van instrumenten voor registratie in de jeugdzorg werd door Van Yperen, Verheggen en Roza (1995) een aantal nadelen van het gebruik van de COM-lijst besproken. In de eerste plaats lijkt een duidelijke handleiding voor het gebruik van de lijst te ontbreken. Dit geeft ruimte voor eigen interpretatie van degene die de vragenlijst invult. Hiernaast is het moeilijk een duidelijk overzicht van de inhoud van vragenlijst te krijgen; in de loop der jaren zijn er nogal wat variabelen veranderd. Bovendien lijkt de COM-vragenlijst niet alle problematiek van jeugdigen af te dekken. Omdat de vragenlijst is ontwikkeld om een plaatsingsadvies te vergemakkelijken lijkt de nadruk in de vragenlijst te liggen op de relaties van het kind met de omgeving. Vooral gedrags- en psychische problemen en problemen op het gebied van emotioneel functioneren van het kind lijken te ontbreken (Van Yperen, Verheggen en Roza, 1995, p. 50).

Om aan de geschetste problemen met de COM-lijst tegemoet te komen is er gebruik gemaakt van de meest recente versie van de COM-vragenlijst, met de normen en scoringsinstructies die door de samenstellers van de vragenlijst zelf zijn aangeleverd. Hiernaast zijn er, in navolging van Boendermaker (1995), een aantal variabelen toegevoegd die de 'witte plekken' in de COM-lijst kunnen afdekken en zo een beter beeld kunnen schetsen van de problematiek van de jongeren.

Persoonlijkheidsonderzoek en overige probleemvariabelen

In het persoonlijkheidsonderzoek en de rest van de behandeldossiers is vaak veel informatie aanwezig over de psychische- en sociale problemen van de jongere. Een flink deel hiervan wordt bij het invullen van de COM-vragenlijst niet gebruikt. Er is voor gekozen om een aantal variabelen voor deze problematiek over te nemen van het onderzoek van Boendermaker (1999, p. 60). Het betreft hier vooral informatie met betrekking tot ontwikkelingsachterstanden, psychiatrische stoornissen en gedragsproblematiek van de jongeren.

Naast deze variabelen bevat de COM-vragenlijst zelf ook een aantal items die wel ingevuld kunnen worden, maar waarover geen COM-scores worden berekend. Deze variabelen noemen we de overige probleemvariabelen. Een overzicht van de gebruikte variabelen kan men terugvinden in Bijlage 3.

Het aanbrengen van een typering van de problematiek door deze variabelen te aggregeren, zoals Boendermaker (1999, p.77) heeft gedaan, is niet het voornaamste doel van dit onderzoek. Om op een gedetailleerde manier te kunnen laten zien op welke aspecten van de problematiek de strafrechtelijke en civielrechtelijke geplaatste jongeren eventueel van elkaar verschillen is ervoor gekozen deze variabelen los te presenteren. De resultaten hiervan staan weergegeven in hoofdstuk 5.

Werkwijze

De behandeldossiers zijn door twee onderzoekers gecodeerd op de COM-variabelen. De onderzoekers werden van te voren getraind in het invullen van de vragenlijst. Omdat een duidelijke handleiding van de COM-lijst ontbreekt, is er tijdens dit coderen ruimte geweest voor interpretatie. Bij twijfel over de interpretatie van een vraag heeft de andere onderzoeker ook naar het dossier gekeken en is samen een oordeel gevormd over de interpretatie van de vraag.

Tijdens het invullen van de vragenlijst bleek dat de dossiers niet altijd genoeg informatie over bepaalde variabelen bevatten. Vooral over de schoolsituatie van de jongeren en de vragen over de 'gezelligheid van het huis' en de relaties tussen man en vrouw in het gezin konden in veel gevallen niet ingevuld worden. Bij zes jongeren was het dossier dermate onvolledig, dat de gehele vragenlijst niet ingevuld kon worden.

3 Algemene gegevens

In dit hoofdstuk worden de algemene gegevens van de jongeren uit dit onderzoek weergegeven, uitgesplitst naar maatregel: geslacht (Tabel 3.1), leeftijd (Tabel 3.2) en etniciteit (Tabel 3.3). De gegevens over geslacht en leeftijd zijn afkomstig uit zowel de dossiers als de HKS- registratie; de gegevens over etniciteit worden in de dossiers genoemd en zijn gecodeerd in de COM-vragenlijst. Een overzicht van de inrichtingen waar de jongeren geplaatst zijn vindt men in bijlage 1.

Tabel 3.1 Geslacht naar maatregel

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
jongen	41	33	62	92
meisje	25	3	38	8
totaal	66	36	100	100

Bij zowel de OTS-ers als de PIJ-ers zijn de jongens in de meerderheid; met name onder de PIJ-ers bevinden zich zeer weinig meisjes.

In de volgende tabel worden de leeftijd van de jeugdigen weergegeven. De jongste pupil was bij opname 12 jaar, de oudste 20 jaar¹.

Tabel 3.2 Leeftijd naar maatregel

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
12 t/m 14 jaar	24	1	36	3
15 jaar	15	9	23	25
16 jaar	21	4	32	11
17 jaar	6	11	9	31
18 jaar en ouder	-	11	-	31
totaal	66	36	100	100

Uit tabel 3.2 wordt duidelijk dat de OTS-ers jonger zijn dan de PIJ-ers: ruim een derde is jonger dan 15 jaar. Bij de PIJ-ers is daarentegen bijna een derde 18 jaar en ouder.

Noot 1 De OTS- maatregel eindigt automatisch op de 18e verjaardag van de jongere. Een PIJ- maatregel kan uitgesproken worden tot het 18e jaar voor een periode van twee jaar. Om deze reden, en om het feit dat de tenuitvoerlegging van een opgelegde PIJ-maatregel op zich kan laten wachten, vindt men in dit onderzoek onder de PIJ-ers jongeren van 20 jaar oud.

In tabel 3.3 vinden we de etniciteit van de jongeren terug. Deze gegevens zijn afkomstig uit het dossieronderzoek en zijn onder andere gebaseerd op de interpretatie van de etniciteit door de psycholoog of psychiater die het Persoonlijkheidsonderzoek (PO) heeft uitgevoerd.

Tabel 3.3 Etniciteit naar maatregel

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
Nederlands	44	14	67	39
Surinaams	5	10	8	28
Antilliaans	1	1	2	3
Marokkaans	3	5	5	14
Turks	-	3	-	8
overige	13	3	20	8
totaal	66	36	100	100

In deze tabel wordt duidelijk dat het percentage jongeren met een Nederlandse etniciteit in de groep OTS-ers veel hoger is dan bij de PIJ-ers. In deze laatste groep valt vooral het hoge percentage jongeren van Surinaamse afkomst op.

4 HKS- gegevens

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de delictgegevens in twee delen gepresenteerd. Om de verschillen in delictgedrag tussen de OTS-ers en PIJ-ers inzichtelijk te maken, is het zinvol bij de analyse van de delictkenmerken van deze groepen alle jongeren mee te nemen. In het eerste deel van dit hoofdstuk wordt daarom gerapporteerd over alle jongeren. In paragraaf 4.3 zullen vervolgens de delictgegevens van de 75 jongeren die delicten hebben gepleegd nader worden bekeken.

4.2 Delictkenmerken van alle jongeren

Tabel 4.1 laat het aantal gepleegde delicten in aantallen en percentages zien, uitgesplitst naar maatregel. In de laatste twee kolommen is een vergelijking opgenomen met de cijfers uit het onderzoek van Boendermaker (1993)².

Tabel 4.1 Aantal delicten naar maatregel voor alle jongeren

	absoluut		percentage			
	ots	pij	ots	pij	1993 ots n = 343	1993 pij n = 343
geen delicten	27	-	40	-	52	18
1 delict	12	3	18	8	15	22
2- 5 delicten	18	11	27	31	17	22
5-10 delicten	7	6	11	17	9	21
meer dan 10 delicten	2	16	3	44	7	16
totaal	66	36	100	100	100	100

Uit deze tabel komt naar voren dat de PIJ-ers over het algemeen meer delicten plegen dan de OTS-ers. Van de PIJ-ers heeft bijna de helft van de jongeren meer dan 10 delicten gepleegd: het hoogste aantal delicten dat voor een jongere geregistreerd staat is 82.

Vergelijking met het onderzoek in 1993 laat zien dat de PIJ-ers uit dit onderzoek voor veel meer delicten staan geregistreerd dan de jongeren in 1993. Ditzelfde geldt voor de OTS-ers; in 1993 staan er meer OTS-ers geregistreerd die geen delicten hebben gepleegd dan in dit onderzoek. Dit verschil kan mogelijk verklaard worden doordat de registratie van de HKS-gegevens door de politie tussen 1993 en 2000 is verbeterd.

Noot 2 Deze gegevens zijn niet gepubliceerd, maar door DSP berekend aan de hand van de dataset van Boendermaker. In 1993 bestond de PIJ-maatregel nog niet. Om deze reden is de 'civielrechtelijke plaatsing' uit dit onderzoek voor deze tabel gepresenteerd als OTS, de 'strafrechtelijke plaatsing' als PIJ. Omdat deze categorieën niet geheel parallel lopen met de OTS- en PIJ- maatregel zoals die nu bestaan, wordt aangeraden deze vergelijking met de nodige voorzichtigheid te interpreteren.

Een aanwijzing daarvoor is het feit dat in 1993 slechts 82% van de PIJ-ers werden teruggevonden in HKS (Boendermaker, 1999, p. 96), terwijl dit logisch gezien 100% zou moeten zijn.

In tabel 4.2 worden de aantallen gepleegde delicten naar geslacht en maatregel in procenten weergegeven. Dezelfde tabel in aantallen kan men terugvinden in bijlage 1.

Tabel 4.2 Aantal delicten naar geslacht en maatregel voor alle jongeren in procenten

	ots		pij	
	jongen n = 41	meisje n = 25	jongen n = 33	meisje n = 3
geen delicten	34	52	-	-
1 delict	24	8	6	33
2- 5 delicten	22	36	30	33
5-10 delicten	17	-	18	-
meer dan 10 delicten	2	4	46	33
totaal	100	100	100	100

In deze tabel is te zien dat meisjes over het algemeen minder delicten plegen dan jongens. Dit komt vooral naar voren bij de OTS-ers, omdat in deze groep zich bijna alle meisjes bevinden. Een vergelijking binnen de PIJ-groep tussen jongens en meisjes is gezien het lage aantal meisjes in deze groep in niet zinvol. De jongens in de PIJ-groep hebben veel meer delicten gepleegd dan de jongens in de OTS-groep; bijna de helft van de PIJ-ers heeft meer dan 10 delicten gepleegd.

Jongeren boven 18 jaar komen alleen voor in de PIJ-groep; meisjes voornamelijk bij de OTS-ers. Om deze redenen zijn alle meisjes en de jongens boven 18 jaar in de volgende tabel weggelaten. Hierin worden de aantallen delicten van jongens tussen 12 en 18 jaar weergegeven, uitgesplitst naar maatregel.

Tabel 4.3 Aantal delicten naar maatregel voor jongens tussen 12 en 18 jaar

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
geen delicten	14	-	34	-
1 delict	10	2	24	9
2- 5 delicten	9	6	22	27
5-10 delicten	7	4	17	18
meer dan 10 delicten	1	10	2	46
totaal	41	22	100	100

Ook binnen de groep jongens van 12 tot 18 jaar plegen de PIJ-ers relatief meer delicten dan de OTS-ers. Meer dan een derde van de OTS-ers in deze groep heeft geen delicten gepleegd; bijna de helft van de mannelijke PIJ-ers van 12 tot 18 jaar heeft 10 delicten of meer gepleegd.

4.3 Kenmerken van de delictplegende jongeren

In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op de kenmerken van de 75 jongeren die in de HKS staan geregistreerd en de verschillen tussen de groepen OTS-ers en PIJ-ers die delicten hebben gepleegd.

In tabel 4.4 worden de aantallen en percentages weergegeven van de delictplegende jongeren die ooit een delict van een bepaalde delictgroep gepleegd hebben³.

Tabel 4.4 Delictcategorieën naar maatregel voor delictplegende jongeren

	aantal jongeren		percentage		
	ots n = 39	pij n = 36	ots	pij	totaal
misdrijven tegen leven en persoon	17	18	44	50	47
misdrijven tegen openbare orde en gezag	9	17	23	47	35
ruwheidsmisdrijven	10	18	26	50	37
vermogensmisdrijven	28	30	72	83	77
zedendelicten	5	7	13	19	16
verkeersmisdrijven	-	1	-	3	1
vuurwapenmisdrijven	2	7	5	19	12
overige/onbekend	4	4	10	11	11

Uit deze tabel komt naar voren dat de PIJ-ers in elke delictcategorie vaker voorkomen dan de OTS-ers. Bij de delictcategorieën die betrekking hebben op geweldsdelicten, ruwheidsdelicten of vermogens- en vuurwapenmisdrijven lijken de verschillen het grootst; voor zedendelicten en overige misdrijven zijn de verschillen wat kleiner. In Bijlage 1 kan men een gedetailleerde beschrijving vinden van de hoeveelheid en soort delicten die door de jongeren uit dit onderzoek zijn gepleegd, uitgesplitst naar maatregel.

In tabel 4.5 wordt weergegeven welk gedeelte van de delictplegende jongeren geverbaliseerd is voor een geweldsmisdrijf. De volgende delicten worden tot de geweldsdelicten gerekend: alle misdrijven tegen leven en persoon, alsmede diefstal met geweld, openlijke geweldpleging en wederspansigheid.

Noot 3 De precieze indeling naar delicten vindt men in bijlage 2.

Tabel 4.5 Aantal geweldplegers naar maatregel voor delictplegende jongeren

	aantal		percentage	
	ots	pij	ots	pij
geweldpleger	11	16	29	44
niet-geweldpleger	28	20	71	56
totaal	39	36	100	100

Iets meer dan een kwart van de OTS-ers heeft een geweldsmisdrijf begaan: bij de PIJ-ers is dat bij bijna de helft van de jongeren het geval.

Tabel 4.6 geeft het gemiddeld aantal delicten aan die de delictplegende jongeren per leeftijdsgroep hebben gepleegd, uitgesplitst voor OTS-ers en PIJ-ers.

Tabel 4.6 Gemiddeld aantal delicten naar leeftijdsgroep en maatregel voor delictplegende jongeren

	aantal jongeren			gemiddelde	
	ots	pij	ots	pij	totaal
12 t/m 14 jaar	10	-	3,4	-	3,4
15 jaar	10	9	4,5	7,0	5,7
16 jaar	15	4	4,7	3,8	4,5
17 jaar	4	11	4,3	19,8	15,7
18 jaar en ouder	-	11	-	18,2	18,2
totaal	39	35	4,3	14,1	8,9

Zoals tabel 4.6 laat zien verschilt het gemiddeld aantal delicten van 12 tot en met 16 jaar per leeftijdsklasse tussen OTS-ers en PIJ-ers niet al te sterk. Het lijkt er op dat de verschillen in delictgedrag tussen OTS-ers en PIJ-ers pas optreden na het 16e jaar. Men kan dan ook verwachten dat de soorten delicten die OTS-ers en PIJ-ers in de leeftijdsgroep van 12 tot en met 16 jaar plegen minder van elkaar verschillen dan voor alle delictplegende jongeren. In tabel 4.7 worden de aantallen en percentages jongeren van 12 tot en met 16 jaar weergegeven die één of meerdere delicten van een bepaalde delictgroep hebben gepleegd⁴.

Noot 4 Gezien de kleine absolute aantallen is het raadzaam de gegevens uit deze tabel met de nodige voorzichtigheid te interpreteren. Vanwege deze kleine aantallen is er vanaf gezien dezelfde gegevens apart te presenteren voor jongeren boven de 16 jaar.

Tabel 4.7 Delictcategorieën naar maatregel voor delictplegende jongeren van 12 tot en met 16 jaar

	aantal jongeren		percentage		
	ots n = 35	pij n = 13	ots	pij	totaal
misdrijven tegen leven en persoon	13	5	37	36	37
misdrijven tegen openbare orde en gezag	8	6	23	43	29
ruwheidsmisdrijven	10	5	29	36	31
vermogensmisdrijven	26	10	74	72	74
zedendelicten	5	5	14	36	20
vuurwapenmisdrijven	1	2	3	14	6
overige/onbekend	4	1	11	7	10

Binnen de leeftijdsgroep van 12 tot en met 16 jaar zijn de verschillen in soorten geregistreerde delicten tussen OTS-ers en PIJ-ers inderdaad een stuk minder groot dan voor alle delictplegende jongeren.

Tabel 4.8 geeft de leeftijd weer waarop de jongeren hun eerste delict hebben gepleegd.

Tabel 4.8 Leeftijd bij eerste delict naar leeftijdsgroep en maatregel voor delictplegende jongeren

	aantal		percentage	
	ots	pij	ots	pij
10-11 jaar	-	1	-	3
11-12 jaar	4	3	10	8
13-14 jaar	19	21	48	58
15-16 jaar	16	10	41	28
17- 18 jaar	-	1	-	3
totaal	39	36	100	100

Uit tabel 4.8 komen weinig verschillen naar voren tussen OTS-ers en PIJ-ers in de leeftijd waarop het eerste delict is gepleegd. Het belangrijkste verschil betreft het grotere percentage OTS-ers dat pas op 15 of 16 jarige leeftijd het eerste delict pleegt.

4.4 Conclusies

De analyse van de informatie uit de HKS-registratie laat zien dat jongens uit de justitiële behandelinrichtingen meer delicten hebben gepleegd dan meisjes. Een vergelijking met de jongeren in het onderzoek van Boendermaker uit 1993 lijkt uit te wijzen dat de jongeren in dit onderzoek voor meer delicten staan geregistreerd dan de jongeren in 1993. Dit is mogelijk mede te verklaren door het feit dat de HKS-registratie door de politie in de tijd tussen de onderzoeken is verbeterd.

Jongeren uit de PIJ-groep hebben meer delicten gepleegd dan de OTS-ers. Bijna de helft van de OTS-ers heeft helemaal geen delicten gepleegd. PIJ-ers staan hiernaast vaker in HKS geregistreerd voor met name vermogens-, ruwheids- en geweldsdelicten. Voor een belangrijk deel is dit verschil tussen OTS-ers en PIJ-ers te verklaren doordat de PIJ-groep gemiddeld meer jongens telt en ouder is dan de OTS-ers. Voor PIJ-ers boven de 16 jaar loopt het aantal delicten waarvoor zij geregistreerd staan immers snel op. In de leeftijdsgroep van 12 tot en met 16 jaar is het verschil in delictgedrag tussen OTS-ers en PIJ-ers minder groot. Hiernaast zijn er meer OTS-ers die op latere leeftijd hun eerste delict plegen dan PIJ-ers.

5 Dossieronderzoek

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft achtereenvolgens de resultaten van de analyses van de COM- variabelen (paragraaf 5.2), het Persoonlijkheidsonderzoek (PO) (paragraaf 5.3) en de overige probleemvariabelen uit de behandeldossiers van de jongeren (paragraaf 5.4) weer.

5.2 De COM-variabelen

In de onderstaande analyses worden de resultaten van de COM-variabelen Normaliteit van de Gezinssituatie (NG), Relaties In het Gezin (RIG), Moeilijkheden van het Gezin (MG), Moeilijkheden van het Kind (MK), Verloop Basisonderwijs (NBO), Resultaten Basisonderwijs (RBO), Eerdere Hulpverlening (HC), Acting-outgedrag (AR), Teruggetrokkenheid (ETD) en Aspiraties voor de Toekomst (ASP) gepresenteerd. De variabele MK wordt drie keer weergegeven: een totaalscore (MK) en twee deelscores: Moeilijkheden Delinquentie en Agressie (MKD) en Moeilijkheden Niet-Delinquentie (MKND).

De mate van problemen van de jongeren wordt weergegeven als z- scores ten opzichte van de normgroep. Deze normgroep is representatief voor de jongeren in de residentiële behandelinrichtingen in Nederland. Voor deze variabelen geldt dat een negatieve score voor minder problemen dan gemiddeld staat; een positieve score geldt als meer problemen dan gemiddeld⁵. De variabelen Incest en Mishandeling (IILM) en Druggebruik (IHSD) geven aan in hoeverre deze problemen gelden als opname- indicatie in de behandelinrichting. Een hogere z-score op deze variabele betekent dat deze problemen zwaarder spelen bij opname.

In tabel 5.1 staan de z-scores van de COM-variabelen uitgesplitst naar maatregel. Niet voor alle jongeren was voldoende informatie aanwezig in het dossier om deze variabelen te berekenen⁶; het aantal jongeren waarvoor de variabele berekend is staat in de tweede kolom van de tabel. In de laatste kolom staan de vergelijkbare z-scores van de jongeren in de justitiële behandelinrichtingen uit het onderzoek van Boendermaker (1993, p. 65).

Noot 5 Deze z-scores zijn een maat die de afwijking van het gemiddelde van een normgroep uitdrukt; dit gemiddelde is per definitie 0. Voor de scores kan men de volgende interpretatie geven (naar Boendermaker, 1995, p. 64): scores beneden -1 gelden als 'zeer laag', scores tussen -0,5 en 1 zijn 'laag', tussen -0,25 en -0,5 'beneden gemiddeld', scores tussen -0,25 en 0,25 zijn 'gemiddeld', tussen de 0,25 en 0,5 zijn zij 'boven gemiddeld', tussen 0,5 en 1 zijn de scores 'hoog' en boven de 1 'zeer hoog'.

Noot 6 In hoofdstuk 2 wordt de methode om de COM-variabelen te berekenen nader toegelicht; de variabele Stabiliteit van de Gezinssituatie (SG) kon slechts voor 3 jongeren worden berekend en is daarom weggelaten uit de tabel.

Tabel 5.1 z- scores COM- variabelen naar maatregel

	aantal	ots	pij	gemiddeld	1993
normaliteit gezinssituatie (NG)	102	0,08	0,20	0,12	-
relaties in gezin (RIG)	50	-0,15	-0,68	-0,34	0,04
moeilijkheden gezin (MG)	54	-0,30	-0,38	-0,33	-0,17
moeilijkheden kind delinquentie en agressie (MKD)	102	1,28*	1,84*	1,47	-
moeilijkheden kind niet-delinquentie (MKND)	102	0,95	0,75	0,88	0,65
moeilijkheden kind totaal (MK)	102	1,23	1,44	1,30	-
verloop basisonderwijs (NBO)	68	0,13	0,03	0,08	0,20
resultaten basisonderwijs (RBO)	30	-0,15	0,05	-0,07	-0,03
eerdere hulpverlening (HC)	100	0,67	0,59	0,64	0,83
acting-outgedrag (AR)	102	1,49	1,07	1,34	-0,01
teruggetrokkenheid (ETD)	102	-0,15	-0,52	-0,28	-0,19
incest en mishandeling opnameindicatie (IILM)	102	-0,25	-0,23	-0,24	-0,06
druggebruik opnameindicatie (IHSD)	102	0,28+	0,31	0,29	0,38
Aspiraties voor de toekomst (ASP)	25	-0,20	-0,47	-0,36	-

* verschil tussen ots en pij significant op $p < .05$

Deze tabel laat zien dat de verschillen tussen de OTS-ers en PIJ-ers zich vooral bevinden op het gebied van de Moeilijkheden van het Kind. Beide groepen scoren op deze variabelen zeer hoog boven het gemiddelde van de referentiegroep. Op de totale MK score verschillen de OTS-ers en PIJ- niet veel; op de deelscore MKD scoren de PIJ-ers significant hoger dan de OTS-ers; bij de PIJ-ers lijkt het er dus op dat hun problematiek meer naar buiten treedt in delinquent gedrag. De OTS-ers lijken iets hoger te scoren op de MKND-score; voor hen uiten de moeilijkheden zich meer op school en thuis. Naast de MK- scores verschillen de groepen niet significant op de COM-variabelen. Het lijkt er op dat de PIJ-ers iets minder problemen hebben op het gebied van Relaties in het Gezin (RIG) en iets duidelijkere aspiraties voor de toekomst hebben. De OTS-ers vertonen meer acting-out gedrag en zijn iets meer teruggetrokken dan de PIJ-ers. De verschillen op deze variabelen zijn bijna significant op $p < .05$.

Vergeleken met de z- scores op de COM-variabelen uit het onderzoek van Boendermaker (1993), weergegeven in de laatste kolom van tabel 5.1, lijken de scores van de jongeren in dit onderzoek redelijk overeen te komen: de z-scores wijken voor de meeste variabelen niet veel af. De uitzonderingen zijn hier de variabelen RIG en AR. Op Relaties in het Gezin scoren de jongeren uit dit onderzoek lager: hun relaties in het gezin zijn dus iets beter dan die van de jongeren in het onderzoek van Boendermaker. Op de variabele AR scoren de jongeren in dit onderzoek veel hoger. Een mogelijk verklaring hiervoor is dat in het onderzoek van Boendermaker een zeer strikte interpretatie van deze factor werd gehanteerd: dit heeft mogelijk geleid tot een onderschatting van deze problematiek in 1993.

Om te kijken of delictgedrag een factor is die verband houdt met de scores op de COM-variabelen worden in tabel 5.2 de z-scores op de COM-variabelen apart weergegeven voor de OTS-ers die wel of geen delicten hebben gepleegd.

Tabel 5.2 z- scores COM- variabelen naar maatregel

	aantal	ots- geen delicten	ots- delicten	pij	gemiddeld
normaliteit gezinssituatie (NG)	102	0,09	0,07	0,20	0,12
relaties in gezin (RIG)	50	-0,11	-0,20	-0,68	-0,34
moeilijkheden gezin (MG)	54	-0,43	-0,25	-0,38	-0,33
moeilijkheden kind delinquentie en agressie (MKD)	102	0,79* +	1,61	1,84	1,47
moeilijkheden kind niet-delinquentie (MKND)	102	0,74	1,10*	0,75	0,88
moeilijkheden kind totaal (MK)	102	0,85* +	1,51	1,44	1,30
verloop basisonderwijs (NBO)	68	0,39	-0,08	0,03	0,08
resultaten basisonderwijs (RBO)	30	0,00	-0,22	0,05	-0,07
eerdere hulpverlening (HC)	100	0,77	0,60	0,60	0,64
acting-outgedrag (AR)	102	1,56	1,45	1,07	1,34
teruggetrokkenheid (ETD)	102	-0,08	-0,20	-0,52	-0,28
incest en mishandeling opnameindicatie (IILM)	102	-0,33	-0,20	-0,23	-0,24
druggebruik (IHSD)	102	0,31	0,26	0,31	0,29
Aspiraties voor de toekomst (ASP)	25	-0,29	-0,20	-0,47	-0,36

* verschil met pij significant op $p < .05$

+ verschil met ots- delicten significant op $p < .05$

Uit tabel 5.2 komt naar voren dat het uitsplitsten van de OTS-ers naar delictgedrag vooral verschillen oplevert in het scorepatroon op de MK-variabelen. Zoals men zou verwachten scoren de OTS-ers die geen delicten hebben gepleegd op de variabele Delinquentie en Agressie (MKD) lager dan de andere twee groepen. Hierdoor hebben deze jongeren in totaal ook minder moeilijkheden dan de andere twee groepen. De OTS-ers die wel delicten hebben gepleegd scoren juist het hoogst op de MKND-variabele: de moeilijkheden van deze groep in de vorm van delictgedrag zijn minder ernstig, maar de overige moeilijkheden juist significant groter dan die van de overige groepen.

Naast de scores op de COM- variabelen in de bovenstaande tabellen, is ook wat meer specifiek gekeken hoe de OTS-ers en PIJ-ers verschillen in hun hulpverleningscarrière. In de tabellen 5.3 en 5.4 wordt in aantallen en percentages weergegeven hoe vaak de OTS-ers en PIJ-ers vóór de opname in de justitiële behandelinstelling in residentiële en semi- residentiële hulpverleningsinstellingen hebben verbleven.

Tabel 5.3 Opnamen in semi- residentiële hulpverlening naar maatregel

	aantal jongeren				percentage	
	ots	pij	ots	pij	totaal	1993 n = 370
geen	53	24	80	68	76	79
één maal	12	9	18	26	21	17
twee maal	1	2	2	6	3	4
totaal	66	35	100	100	100	100

Tabel 5.4 Opnamen in residentiële hulpverlening naar maatregel

	aantal jongeren				percentage	
	ots	pij	ots	pij	totaal	1993 n = 382
geen	8	9	12	25	17	5
één maal	15	9	23	25	24	23
twee maal	11	4	17	11	15	24
drie maal	11	3	17	8	14	18
meer dan drie maal	20	11	31	31	31	30
totaal	65	36	100	100	100	100

Uit de tabellen 5.3 en 5.4 blijkt dat alle jongeren een flinke 'hulpverlenings-carrière' achter de rug hebben: zij hebben allen verbleven in residentiële en semi-residentiele hulpverlening. De PIJ-ers lijken iets vaker te hebben verbleven in de semi-residentiële hulpverlening en verbleven minder vaak in een residentiële hulpverleningstelling. Een vergelijking met de jongeren in het onderzoek uit 1993 laat weinig verschillen zien.

Vervolgens is berekend op welke leeftijd de 82 jongeren die in een residentiële setting hebben verbleven voor het eerst uit huis zijn geplaatst. OTS-ers die geen delicten hebben gepleegd zijn gemiddeld op jongere leeftijd (11 jaar en 1 maand) voor het eerst uit huis geplaatst dan de PIJ-ers en de OTS-ers die wel delicten hebben gepleegd (beide groepen 13 jaar).

5.3 Persoonlijkheidsonderzoek

In de dossiers zijn voor 98 jongeren gegevens over het persoonlijkheidsonderzoek teruggevonden. In tabel 5.5 worden de problemen die in het persoonlijkheidsonderzoek (PO) worden genoemd voor de jongeren uitgesplitst naar maatregel.

Tabel 5.5 In PO genoemde problemen naar maatregel

	aantal jongeren				percentage	
	ots n=64	pij n=34	ots	pij	totaal	1993 n=343
stoornis in de motorische ontwikkeling	2	1	3	3	3	5
stoornis in de cognitive ontwikkeling	11	15	17	44	27	15
stoornis in de emotionele ontwikkeling	42	23	66	68	66	50
stoornis in de sociale ontwikkeling	39	22	61	65	62	43
stoornis in de gewetensontwikkeling	25	23	39	67	49	38
stoornis in de agressieontwikkeling	16	17	25	50	34	34
gebrekkige ontwikkeling van het gevoelsleven	6	7	10	21	13	17
stoornis in de seksuele ontwikkeling	6	3	10	9	9	11
psychiatrische klachten	34	19	53	56	54	20
lichamelijke klachten	13	7	20	21	20	12
pedagogische/ affectieve verwaarlozing	35	22	55	65	58	54
plotselinge stemmingswisselingen	6	4	9	12	10	13
ontbreken basisveiligheid	16	7	25	21	24	35
verstoorde hechtingsrelaties	20	9	31	27	30	36
hyperactiviteit	17	5	27	15	22	6
concentratieproblemen	7	3	11	8	10	19
faalangst	4	-	6	-	4	19
geen inzicht in oorzaak/ gevolg relaties	5	4	8	12	9	22
aandacht vragend gedrag	7	2	11	6	9	17
slechte impulscontrole	21	11	33	32	33	43

Op de meeste aspecten die in het PO worden genoemd zijn de verschillen tussen de OTS-ers en PIJ-ers gering. Voor de PIJ-ers worden in het PO vaker jongeren met stoornissen in de cognitieve, gewetens- en agressieontwikkeling en stoornissen in het gevoelsleven genoemd dan voor de OTS-ers. Bij de OTS-ers worden juist vaker faalangst en aandacht vragend gedrag genoemd in het PO.

Hiernaast vallen de hoge percentages stoornissen in de emotionele en sociale ontwikkeling en jongeren met psychiatrische klachten of pedagogische en affectieve verwaarlozing op. Het merendeel van de jongeren in dit onderzoek lijkt deze problemen te hebben.

De psychiatrische stoornis die het meest genoemd wordt is de gedragsstoornis, gevolgd door ADHD, de persoonlijkheidsstoornis en de borderline stoornis.

Een vergelijking met de jongeren uit het onderzoek in 1993 laat zien dat de problematiek van de jongeren in dit onderzoek op een aantal punten zwaarder is geworden; er worden meer stoornissen in de cognitieve, emotionele, sociale en gewetensontwikkeling genoemd in het PO. Hiernaast vallen de hogere percentages psychiatrische klachten en hyperactiviteit bij de jongeren in dit onderzoek op.

5.4 Andere probleemvariabelen

Tabel 5.4 geeft de problemen weer die naast de COM-variabelen en het persoonlijkheidsonderzoek ook in de behandeldossiers van de jongeren zijn gevonden. De tabel geeft de aantallen en percentages van jongeren waarvoor deze problemen in het dossier genoemd werden.

Tabel 5.6 In dossier genoemde problemen naar maatregel

	aantal jongeren				percentage	
	ots n = 66	pij n = 36	ots	pij	totaal	1993 n = 383
regelmatig weglopen	34	12	52	33	45	55
zwerfend gedrag	23	10	35	28	32	25
alcoholmisbruik	23	13	35	36	35	9
harddrug gebruik	9	3	14	8	12	13
softdrug gebruik	32	17	49	47	48	37
onredelijke opstandigheid	59	31	89	86	88	19
waanvoorstellingen	8	6	12	17	14	6
angsten	24	4	37	11	28	9
incest	7	5	11	14	12	13
lichamelijke mishandeling	16	8	24	22	24	24
conflicten in gezin	21	8	33	23	29	45
verslaving ouders	9	6	14	17	15	15
onmachtige ouders	64	34	97	94	96	84
afbreken gezinsrelaties	15	12	23	33	27	18
cultuurkloofproblemen	8	9	12	25	17	19
psycho-somatische klachten	18	8	27	23	26	11
neurologische klachten	2	3	3	8	5	3

In deze tabel ziet men dat bijna alle jongeren te maken hebben met onredelijke opstandigheid en onmachtige ouders. Ook op de meeste andere variabelen zijn de verschillen tussen beide groepen niet groot. Voor de OTS-ers worden regelmatig weglopen, teruggetrokkenheid, angsten en conflicten binnen het gezin vaker genoemd dan voor de PIJ-ers.

Voor de PIJ-ers worden vooral cultuurkloofproblemen en het afbreken van de gezinsrelaties vaker genoemd in de dossiers.

Op veel aspecten lijken er bij de jongeren in dit onderzoek meer problemen aanwezig dan bij de jongeren uit het onderzoek van Boendermaker. Vooral alcoholmisbruik, softdrug gebruik, onmachtige ouders, afbreken gezinsrelaties en psychosomatische klachten komen bij de jongeren uit dit onderzoek vaker voor. Conflicten in het gezin en regelmatig weglopen worden juist voor de jongeren uit het onderzoek van 1993 vaker genoemd. Het grote verschil op de variabele 'onredelijke opstandigheid' tussen het huidige onderzoek en 1993 is, zoals al eerder genoemd in dit hoofdstuk, waarschijnlijk het gevolg van een beperktere interpretatie van dit begrip in het onderzoek van 1993.

5.5 Conclusies

Bij het berekenen van de COM-variabelen komt naar voren dat de OTS-ers en PIJ-ers voornamelijk verschillen op één aspect van hun problematiek: de PIJ-ers scoren hoger op de COM-variabele voor delinquentie en agressie. De OTS-ers, vooral de OTS-ers die ook delicten hebben gepleegd, hebben hogere scores op de COM-variabele voor niet-delinquente moeilijkheden. Op de rest van de COM-variabelen verschillen de groepen niet significant van elkaar. De jongeren uit dit onderzoek verschillen op vrijwel alle COM-variabelen niet met de jongeren uit het onderzoek van Boendermaker in 1993. Alle OTS-ers en PIJ-ers hebben een uitgebreide carrière in de residentiële en semi-residentiële hulpverlening achter de rug voordat zij in de justitiële behandelinrichtingen zijn geplaatst. De OTS-ers die geen delicten hebben gepleegd zijn bij hun eerste plaatsing in een instelling van residentiële hulpverlening jonger dan de overige groepen.

Uit het persoonlijkheidsonderzoek blijkt dat de verschillen tussen de OTS-ers en de PIJ-ers op de meeste variabelen klein zijn. De PIJ-groep heeft meer problemen met de cognitive-, agressie- en gewetensontwikkeling dan de OTS-ers. Deze laatste groep heeft iets meer last van faalangst en aandacht vragend gedrag. Het merendeel van de jongeren in het onderzoek heeft stoornissen in de emotionele en sociale ontwikkeling en heeft geleden onder pedagogische of affectieve verwaarlozing. Van de overige probleemvariabelen komen vooral onredelijke opstandigheid en onmachtige ouders bij vrijwel alle jongeren voor. De OTS-ers lijken hiernaast meer last te hebben van teruggetrokkenheid, angsten en depressies. Vergeleken met het onderzoek uit 1993 laten de jongeren in dit onderzoek op een aantal aspecten een verzwaring zien van de problematiek. Dit betreft met name problemen met betrekking tot druggebruik, psychische- en psychosomatische ziektebeelden en achterstanden in de ontwikkeling op sociaal, emotioneel en cognitief gebied.

6 Conclusies en discussie

Dit onderzoek laat zien dat in de justitiële behandelinrichtingen jongeren geplaatst zijn met een breed scala aan ernstige psychische- en gedragsproblemen, vooral op het gebied van recalcitrantie, agressie en ontwikkelingsstoornissen. Ook hebben bijna alle jongeren in de justitiële inrichtingen te kampen met onmachtige ouders en zijn zij vaak pedagogisch en affectief verwaarloosd.

Vergeleken met het onderzoek in de justitiële behandelinrichtingen uit 1993 lijkt er met betrekking tot de scores op de COM-vragenlijst geen grote verschuiving te zijn opgetreden in problematiek. Als men echter kijkt naar het beeld dat naar voren komt uit het persoonlijkheidsonderzoek blijkt dat de jongeren in de justitiële jeugdinrichtingen de laatste jaren op een aantal aspecten een wat zwaardere problematiek laten zien. Dit betreft vooral problemen op het gebied van de persoonlijkheidsontwikkeling, druggebruik en psychische stoornissen. Het grotere aantal delicten dat voor de jongeren in dit onderzoek werd gevonden uit de HKS- analyse duidt niet alleen op een toename van crimineel gedrag onder deze jongeren, maar is waarschijnlijk mede het gevolg van een betere delictregistratie door de politie.

De op strafrechtelijke en civielrechtelijke titel geplaatste jongeren komen met betrekking tot hun problematiek meer overeen dan dat zij van elkaar verschillen. Dit blijkt vooral uit de analyse van de behandeldossiers van de jongeren. De problematiek van de OTS-ers komt voornamelijk tot uiting in recalcitrantie en problemen thuis en op school of werk; in de groep PIJ-ers uit zich de problematiek vooral in het plegen van delicten. Dit laatste blijkt duidelijk uit de analyse van de HKS-gegevens van de politie: de PIJ-ers hebben meer en ook zwaardere delicten gepleegd dan de OTS-ers. Dit verschil is echter ook voor een groot deel te verklaren door het feit dat de PIJ-ers ouder zijn dan de OTS-ers: het delictgedrag neemt toe met de leeftijd, vooral bij de PIJ-ers. Tussen de OTS-ers en PIJ-ers van 16 jaar en jonger zijn er veel minder verschillen in delictgedrag gevonden.

Bijlage 1 Aanvullende analyses

B1.1 Herkomst jongeren

Tabel B1.1 Herkomst jongeren naar maatregel en geslacht

	ots	pij	jongen	meisje	totaal
Den Engh	2	3	5	-	5
De Dreef	10	1	11	-	11
Groot Emaus	2	-	1	1	2
Harreveld/ Alexandra	8	4	2	10	12
Hartelborgt	1	1	2	-	2
Hunnerberg	1	4	5	-	5
Keerpunt	7	2	9	-	9
Kolkemate	4	-	4	-	4
Lindenhorst	2	2	2	2	4
Otto Gerhard Heldring	14	-	5	9	14
Overberg	1	9	10	-	10
Rentray	11	3	8	6	14
Teylingereind	3	7	10	-	10
totaal	66	36	74	28	102

De verdeling van de OTS-ers en PIJ-ers over de inrichtingen is niet helemaal gelijkmatig; sommige inrichtingen hebben voornamelijk PIJ-ers, anderen OTS-ers. Dit heeft te maken met de soorten behandelregime en veiligheidsvoorzieningen die per inrichting verschillen. De DJI verzorgt de plaatsing van de jongeren in de instelling die 'het beste past' bij de specifieke problematiek van de jongere. Jongens en meisjes zitten in de inrichtingen over het algemeen niet door elkaar: er bestaan aparte jongens- en meisjesafdelingen.

B1.2 Aantal delicten naar geslacht en maatregel

Deze tabel is een aanvulling van tabel 4.2 en geeft de aantallen delicten in aantallen naar geslacht en maatregel.

Tabel B1.2 Aantal delicten naar geslacht en maatregel voor alle jongeren in aantallen

	ots		pij	
	jongen	meisje	jongen	meisje
geen delicten	14	13	-	-
1 delict	10	2	2	1
2- 5 delicten	9	9	10	1
5-10 delicten	7	-	6	-
meer dan 10 delicten	1	1	15	1
totaal	41	25	33	3

B1.2 Overzicht gepleegde delicten

In deze paragraaf worden de delicten nader besproken die gepleegd werden door de 75 jongeren (39 OTS-ers en 36 PIJ-ers) die in de HKS- registratie voorkomen. Het betreft hier in totaal 693 delicten.

In de tabellen B1.3 t/m B1.8 wordt weergegeven voor welk type feiten de jeugdigen in de HKS-registratie voorkwamen. De feiten (en tabellen) zijn hierbij ingedeeld in de volgende zes delictgroepen:

- misdrijven tegen leven en persoon;
- misdrijven tegen openbare orde en gezag;
- vermogensmisdrijven;
- zedendelicten;
- verkeersmisdrijven;
- vuurwapendelicten en overige delicten.

In tabel B1.9 staan de delictgroepen samengevat. De percentages in de tabellen zijn proporties van het *totale* aantal feiten dat voor deze jongeren in de HKS- registratie voorkwam. De tabellen B1.3 t/m B1.8 tellen, zoals in tabel B1.9 te zien is, dus *gezamenlijk* op. Door afrondingsverschillen kan het zijn dat deze cijfers niet precies tot 100% optellen.

Tabel B1.3 Delicten tegen leven en persoon

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
doodslag en moord	2	6	1	1
gekwalficeerde mishandeling	4	16	2	3
eenvoudige mishandeling	13	18	8	3
eenvoudige belediging	2	3	1	1
bedreiging	19	13	11	2
totaal	40	56	24	11

Tabel B1.4 Delicten tegen openbare orde en gezag

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
huis/lokaalvredebreuk	2	1	1	0
openlijke geweldpleging	7	33	4	6
wederspanningheid		1	0	0
belemmering ambtenaar in functie	1	1	1	0
discriminatie	1	-	1	-
overig tegen openbare orde en gezag	4	-	2	-
totaal	15	37	9	6

Tabel B1.5 Ruwheidsdelicten

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
brandstichting	1	16	1	3
vernieling	12	73	7	14
totaal	13	89	8	17

Tabel B1.6 Vermogensdelicten

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
valsheidsmisdrijven	-	2	-	0
eenvoudige diefstal	29	53	17	10
gekwalficeerde diefstal	42	192	25	36
diefstal met geweld	7	56	4	11
afpersing	1	2	1	0
verduistering in betrekking	1	-	1	-
bedrog	1	1	1	0
heling	2	11	1	2
totaal	83	317	50	59

Tabel B1.7 Zedendelicten

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
verkrachting	2	3	1	1
aanranding	3	4	2	1
gemeenschap met kinderen	-	1	-	0
ontucht	1	1	1	0
totaal	6	9	4	2

Tabel B1.8 Verkeersmisdrijven, vuurwapendelicten en overige delicten

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
rijden onder invloed	-	2	-	0
vuurwapens	2	12	1	2
overige delicten	7	6	4	1
totaal	9	20	5	3

Tabel B1.9 Delictgroepen naar maatregel

	absoluut		percentage	
	ots	pij	ots	pij
misdrijven tegen leven en persoon	40	56	24	11
misdrijven tegen openbare orde en gezag	15	36	9	7
ruwheidsmisdrijven	13	89	8	17
vermogensmisdrijven	83	317	50	60
zedendelicten	6	9	4	2
verkeersmisdrijven	-	2	-	0
vuurwapenmisdrijven	2	12	1	2
overige/onbekend	7	6	4	1
totaal	166	527	100	100

Uit tabel B1.3 t/m B1.8 en tabel B1.9 komt naar voren dat het grootste deel van de delicten in vrijwel alle delictgroepen worden gepleegd door de PIJ-ers. Dit komt vooral in het absolute aantal gepleegde delicten naar voren.

Het relatief grote aandeel misdrijven tegen leven en persoon bij de OTS-ers wordt voornamelijk veroorzaakt doordat zij binnen deze delictgroep meer simpele delicten hebben gepleegd: eenvoudige mishandeling en bedreiging. Ook bij de delictgroep vermogensmisdrijven zien we hetzelfde beeld: de PIJ-ers zijn relatief vaker voor gekwalificeerde diefstal geverbaliseerd; de OTS-ers voor eenvoudige diefstal.

Bijlage 2 Indeling naar delicten

De in de rapportage gehanteerde naamgeving van delicten is gebaseerd op de onderstaande indeling van het WODC naar artikelnummers uit het Wetboek van Strafrecht.

Delict en delictgroep	Wetboek van Strafrecht artikelnummer
1 Agressieve misdrijven	
a Tegen openbare orde en gezag	
huis-/lokaalvredebreuk	138*/139*
openlijke geweldpleging	141
wederspanningheid	181*/182*
belemmering ambtenaar in functie	180
discriminatie	137*
overige misd. openbare orde en gezag	13*/14*/150*/177*/179 */18*/19*/201
b Tegen leven en persoon	
Doodslag en moord	287/288/289/290/291
gekwalificeerde mishandeling	301*/302*/303*/304*/- 306*
eenvoudige mishandeling	300*
eenvoudige belediging	266/267
dood/zwaar lich. letsel door schuld	307/308
bedreiging	285*
overige misdrijven tegen leven	293
c Ruwheidsmisdrijven	
brandstichting	157*/158*
dierenmishandeling	350.2/254*
vernieling	350/350.1/351*/352
overige vernielingen	353/354
2 Vermogensmisdrijven	
valsheidsmisdrijven	208/209/21*/22*/230/- 231/234
eenvoudige diefstal	310
diefstal in vereniging	311.4/311.3.4
diefstal in vereniging met braak	311.4.5./311.3.4.5
diefstal met braak	311.5/311.3.5
diefstal met geweld	312*
afpersing	317*
verduistering	321/323
verduistering in dienstbetrekking	322
bedrog	326*/327/328*/329*/33 *
heling	416/417
schuld heling	417BIS
overige vermogensmisdrijven	311/311.1/311.2/311.3/- 314*/315*/316*/318*/- titel11

3 Zedendelicten

schennis der eerbaarheid	239*
verkrachting	242/243
feitelijke aanranding der eerbaarheid	246
gemeenschap met kinderen	244/245
ontucht met bewusteloze/kind	247
ontucht door ouders	249
overige zedendelicten	248/240*/250*/251bis/- 252*/titel14

4 Verkeersmisdrijven

rijden onder invloed	WvW 26*
doorrijden na ongeval	WvW 30*
rijden na ontzegging	WvW 32*
medewerking bloedproef weigeren	WvW 33A*
dood letsel door schuld	WvW 36*
joyriding	WvW 37
overige verkeersmisdrijven	WvW 10*/WvW 14*

5 Drugsmisdrijven

opiumwet-harddrugs	opiumwet 2*
opiumwet-softdrugs	opiumwet 3*

6 Vuurwapenmisdrijven

vuurwapenwet	VWW*/WWM*&DO8/WW M*&A11 t/m A A16
--------------	--------------------------------------

7 Overige misdrijven

ibb	IBB*
overige misdrijven	*

Bijlage 3 Gebruikte variabelen

COM-variabelen

In het onderstaande overzicht wordt elke COM-variabele met de bijbehorende items weergegeven. Tussen haakjes staat weergegeven voor welk percentage jongeren deze variabele kon worden berekend.

Normaliteit gezinssituatie: NG (100%)

- Heeft de jongere contact met het gezin indien hij/zij de laatste 2 jaar minder dan half jaar in het gezin verbleef?
- Wie staat er aan hoofd van het gezin?
- Hoelang is de jongere lid van het gezin?
- Is er een vaderfiguur aanwezig?
- Is de vaderfiguur de natuurlijke vader van de jongere?
- Is er een moederfiguur aanwezig?
- Is de moederfiguur de natuurlijke moeder van de jongere?
- Verbleef de jongere gedurende het hele eerste levensjaar bij de natuurlijke ouders?
- In hoeveel gezinnen heeft de jongere verbleven gedurende zijn/haar leven?

Kwaliteit van de relaties van de jongere binnen het gezin: RIG (49%)

- Zijn er één of meer kinderen in het gezin waar de jongere altijd ruzie mee heeft of herhaaldelijk mee vecht?
- Zijn er één of meer kinderen in het gezin waar de jongere goed mee overweg kan?
- Wordt de jongere in het gezin beschouwd als lastig, moeilijk, onhandelbaar?
- Hoe is de houding van de vaderfiguur t.o.v. de jongere?
- Hoe is de houding van de jongere t.a.v. de vaderfiguur?
- Hoe is de houding van de moederfiguur t.a.v. de jongere?
- Hoe is de houding van de jongere t.o.v. de moederfiguur?
- Zijn gedragsproblemen thuis indicatie voor opname?

Sociabiliteit van het gezin: SG (3%, niet meegenomen in analyse)

- Hoe is de verhouding man-vrouw in het gezin?
- Is het huis waarin het gezin leeft gezellig?
- Staat het gezin geïsoleerd t.o.v. de buurt waarin het woont?

Maatschappelijk functioneren van het gezin: MG (53%)

- Is de vaderfiguur weleens langer dan een maand werkloos geweest gedurende de afgelopen drie jaar om andere reden dan ziekte, ongeval of bedrijfsinkrimping/sluiten?
- (m.a.w. is hij weleens ontslagen?)
- Heeft de vaderfiguur ooit in zijn leven gevangenisstraf ondergaan (anders dan om politieke redenen)?
- Heeft de moederfiguur ooit in haar leven gevangenisstraf ondergaan (anders dan om politieke redenen)?

Maatschappelijk functioneren van de jongere niet-delinquentie: MKND (100%)

- Is de jongere vaak van huis zonder dat de volwassenen weten waar hij/zij verblijft?
- Afgezien van delicten kan de jongere in contact met de maatschappij toch veel moeilijkheden geven. Is dat het geval?
- Zijn gedragsproblemen op school indicatie voor opname?

Maatschappelijk functioneren van de jongere agressie en delinquentie: MKD (100%)

- Heeft de jongere wel eens contact gehad met de politie wegens door hem/haar gepleegde delicten?
- Is diefstal, heling en/of oplichting indicatie voor opname?
- Is joyriding/ autodiefstal indicatie voor opname?
- Is agressie tegen zaken indicatie voor opname?
- Is agressie tegen personen indicatie voor opname?

'Acting-outgedrag' en recalcitrantie: AR (100%)

- Is er de laatste 2 jaar voor opname sprake van heftige driftbuien/acting-outgedrag?
- Is er de laatste 2 jaar voor opname sprake van extreme recalcitrantie?

Extreme teruggetrokkenheid en depressiviteit: ETD (100%)

- Is er de laatste 2 jaar voor opname sprake van depressiviteit?
- Is er de laatste 2 jaar voor opname sprake van sterke teruggetrokkenheid?

Hard- en softdruggebruik indicatie voor opname: IHSD (100%)

- Is harddruggebruik indicatie voor opname?
- Is softdruggebruik indicatie voor opname?

Incest en lichamelijke mishandeling indicatie voor opname: ILM (100%)

- Is incestproblematiek indicatie voor opname?
- Is lichamelijke mishandeling indicatie voor opname?

Verloop basisonderwijs: NBO (68%)

- Wat voor type basisonderwijs heeft de jongere doorlopen?
- Hoeveel keer is de jongere gedurende het basisonderwijs van school gewisseld?

Resultaten basisonderwijs: RBO (29%)

- Hoe vaak is de jongere op de basisschool blijven zitten?
- Hoe waren de leerprestaties gedurende de laatste twee jaar van het lager onderwijs in het algemeen?

Uitbreidheid van de ervaring met hulpverlenende instanties: HC (98%)

- Heeft de jongere eerder in zijn/haar leven verbleven in semi-residentiële settings?
- Heeft de jongere eerder in zijn/haar leven verbleven in residentiële settings?

Aspiraties voor de toekomst: ASP (25%)

- Kent de jongere duidelijke doelen op de lange termijn, waar hij/zij naar streeft?
- Maakt de jongere de indruk zelf te geloven in de bereikbaarheid van de door hem/haar gestelde doelen?

Bijlage 4 Literatuur

Boendermaker, L.

1995 *Jongeren in justitiële behandelinrichtingen*. Den Haag: Ministerie van Justitie, WODC K40.

Boendermaker, L.

1999 *Justitiële behandelinrichtingen voor jongeren. Populatie en werkwijze*. Den Haag: Ministerie van Justitie, WODC.

Knorth, E.J.

1980 Wordt het COM-kommertijd in de jeugdbescherming? *Kind en adolescent*, 1, 177-128

Mesman Schultz, K.

1998 *Landelijk werkende residentiële voorzieningen. Hulpvraag, doelgroepen en hulpaanbod*. Leiden: COJ.

Mesman Schultz, K., Depla, M. & Nelen, M.

1987 *Evaluatie van gedifferentieerde residentiële hulpverlening aan jeugdigen*. Leiden: LISBON.

Yperen, T. van, Verheggen, S.N. & Rosa, A. W.

1995 *Registratie in de jeugdzorg, elf instrumenten onder de loep*. Utrecht: Nederlands instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).